

Praha 22. 12. 2010

69

**Anglické a české termíny pro souhrnné ukazatele zdravotního stavu
obyvatelstva**

English and Czech terms for summary measures of population health

Souhrn

Skupina odborníků svolaná Českou demografickou společností vypracovala seznam anglických a českých termínů pro souhrnné ukazatele zdravotního stavu obyvatelstva. Tato terminologie byla schválena Hlavním výborem ČDS a je doporučena za účelem jejího jednotného používání v České republice.

Summary

A group of experts established by the Czech Demographic Society worked out a list of English and Czech terms of summary measures of population health. This terminology was approved by the Main Committee of CDS and is recommended to for the purpose of unified use in the Czech Republic.

Souhrnné ukazatele zdravotního stavu obyvatelstva se stávají stále používanější ve zdravotní politice, demografii, statistice i v dalších oblastech, což je dáno zejména tím, že jejich prostřednictvím lze jedním nebo několika málo čísly charakterizovat zdraví obyvatel. Jelikož k výraznějšímu rozšiřování těchto ukazatelů v České republice dochází až v posledních cca 10 letech, neexistovala dosud jednotná česká terminologie jako je tomu u jiných demografických či zdravotnických termínů.

Z důvodu potřeby jednotné terminologie byla Českou demografickou společností (ČDS) svolána skupina odborníků složená ze zástupců Univerzity Karlovy v Praze, Vysoké školy ekonomické v Praze, Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR, Českého statistického úřadu, Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i. a dalších, aby vypracovala seznam anglických a českých termínů pro nejpoužívanější souhrnné ukazatele zdravotního stavu obyvatelstva. Pracovní skupina se sešla několikrát během ledna až března 2010 a seznam termínů i s popisem, který je součástí přílohy této zprávy, byl schválen dne 20. října 2010 Hlavním výborem České demografické společnosti a je doporučen k využívání státními institucemi, vysokými školami a dalšími uživateli. Více o přijaté terminologii i činnosti ČDS lze nalézt na: <http://www.natur.cuni.cz/cds>.

Vypracoval: Ing. Jakub Hrkal

Základní přehled ukazatelů

Anglický termín	Zkratka	Český termín
Summary measures of population health	SMPH	Souhrnné ukazatele zdravotního stavu obyvatelstva
Life Expectancy	LE	Naděje dožití
Health Expectancies	HE	Naděje dožití podle zdravotního stavu
Healthy Life Expectancy	HLE	Naděje dožití ve zdraví
Healthy Life Years	HLY	Délka života ve zdraví
Health State Expectancies	HSE	Naděje dožití v daném zdravotním stavu
<i>Health Expectancies based on Perceived Health</i>		Naděje dožití podle subjektivního zdraví
Life expectancy in very good and good perceived health		Naděje dožití ve velmi dobrém nebo dobrém subjektivním zdraví
Life expectancy in fair perceived health		Naděje dožití v přijatelném subjektivním zdraví
Life expectancy in bad or very bad perceived health		Naděje dožití ve špatném nebo velmi špatném subjektivním zdraví
<i>Health Expectancies based on Morbidity</i>		Naděje dožití podle nemocnosti
Life expectancy without chronic morbidity		Naděje dožití bez chronických nemocí
Life expectancy with chronic morbidity		Naděje dožití s chronickými nemocemi
Disease-Free Life Expectancy		Naděje dožití bez nemoci
Life Expectancy with Disease		Naděje dožití s nemocí
<i>Health Expectancies based on Disability</i>		Naděje dožití podle disability
Life expectancy without activity limitation		Naděje dožití bez omezení běžných činností
Life expectancy with moderate activity limitation		Naděje dožití s mírným omezením běžných činností
Life expectancy with severe activity limitation		Naděje dožití s vážným omezením běžných činností
Disability-Free Life Expectancy	DFLE	Naděje dožití bez disability
Life Expectancy with Disability	LED	Naděje dožití s disability
Health-Adjusted Life Expectancy	HALE	Naděje dožití vážená zdravotním stavem
Disability-Adjusted Life Expectancy	DALE	Naděje dožití vážená disability
Quality-Adjusted Life Expectancy	QALE	Kvalitou vážená naděje dožití
Quality-Adjusted Life Years	QALYs	Kvalitou vážené roky života
Health Gaps	HG	Deficity ve zdraví
Disability-Adjusted Life Years	DALYs	Roky života vážené disability
Years of Life Lost	YLLs	Roky ztracené předčasnými úmrtími
Years Lived with Disability	YLDs	Roky ztracené životem s disability
Potential Years of Life Lost	PYLL	Potenciální ztracené roky života

Detailní popis ukazatelů

Anglický termín	Český termín	Popis
Summary measures of population health (SMPH)	Souhrnné ukazatele zdravotního stavu obyvatelstva	Ukazatele, které kombinováním informace o úmrtnosti a zdravotním stavu popisují jednoduchou formou zdraví určité populace.
Life Expectancy (LE)	Naděje dožití	<p>Ukazatel vyjadřující průměrný počet let, který připadá na jednotlivce v určitém věku ještě prožít za předpokladu zachování úmrtnostních poměrů z období, ke kterému se vztahují údaje použité k výpočtu.</p> $LE_x = e_x^0 = \frac{T_x}{l_x} = \frac{\sum_{i=x}^{\omega-1} n L_i}{l_x}$ <p>kde: T_x = celkový počet let života, který zbývá k prožití tabulkové populaci v přesném věku x let, l_x = tabulkový počet dožívajících se přesného věku x let, nL_x je počet let prožitých tabulkovou populací mezi přesnými věky x a $x+n$ let.</p> <p>Synonymem je termín střední délka života.</p>
Health Expectancies (HE)	Naděje dožití podle zdravotního stavu	Ukazatele vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití ve vybraném zdravotním stavu.
Healthy Life Expectancy (HLE)	Naděje dožití ve zdraví	Ukazatel vyjadřuje počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití ve zdraví (ve významu dobrého zdravotního stavu). Obecně lze toto pojmenování použít pro všechny Health Expectancies, které odkazují k pozitivní stránce zdraví.
Healthy Life Years (HLY)	Délka života ve zdraví	Jedná se o Evropský strukturální ukazatel, který v je současnosti ekvivalentem ukazatele „Life expectancy without activity limitation“. Ukazatel vyjadřuje počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití bez omezení v běžných činnostech.
Health State Expectancies (HSE)	Naděje dožití v daném zdravotním stavu	<p>Ukazatele vyjadřující průměrný počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití v určitém zdravotním stavu.</p> <p>Sečtením všech délek života v jednotlivých zdravotních stavech získáme naději dožití:</p> $LE = HSE_0 + HSE_1 + K + HSE_s$ <p>kde HSE_0 je stav úplného zdraví a HSE_s pro $s = 1, 2, \dots, S$ jsou různé zdravotní stavy, jež pokrývají celou škálu všech možných zdravotních stavů horších než úplné zdraví.</p>
Health Expectancies based on Perceived Health	Naděje dožití podle subjektivního zdraví	Ukazatele založené na konceptu subjektivně vnímaného zdraví.
Life expectancy in very good or good perceived health	Naděje dožití ve velmi dobrém nebo dobrém subjektivním zdraví	<p>Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití ve velmi dobrém nebo dobrém subjektivně hodnoceném celkovém zdraví.</p> <p>Subjektivně vnímané celkové zdraví je zjišťováno z výběrových populačních šetření na základě otázky: „How is your health in general?“ a možnými odpověďmi: „very good, good, fair, bad, very bad.“</p> <p>Ukazatel patří mezi tzv. EU health expectancies.</p>

Life expectancy in fair perceived health	Naděje dožití v přijatelném subjektivním zdraví	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití v přijatelném subjektivně hodnoceném celkovém zdraví. Ukazatel patří mezi tzv. EU health expectancies.
Life expectancy in bad or very bad perceived health	Naděje dožití ve špatném nebo velmi špatném subjektivním zdraví	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití ve špatném nebo velmi špatném subjektivně hodnoceném celkovém zdraví. Ukazatel patří mezi tzv. EU health expectancies.
Health Expectancies based on Morbidity	Naděje dožití podle nemocnosti	Ukazatele založené na konceptu nemocnosti.
Life expectancy without chronic morbidity	Naděje dožití bez chronických nemocí	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití bez chronických nemocí. Přítomnost nemoci je zjišťována z výběrových populačních šetření na základě otázky: „Do you suffer from/have any chronic (long-standing) illness or condition (health problem)?“ a možnými odpověďmi: „yes, no“. Ukazatel patří mezi tzv. EU health expectancies.
Life expectancy with chronic morbidity	Naděje dožití s chronickými nemocemi	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití s chronickými nemocemi. Ukazatel patří mezi tzv. EU health expectancies.
Disease-Free Life Expectancy	Naděje dožití bez nemoci	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití bez vybraného onemocnění.
Life Expectancy with Disease	Naděje dožití s nemocí	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití s vybraným onemocněním (obvykle chronickým).
Health Expectancies based on Disability	Naděje dožití podle disability	Ukazatele založené na konceptu disability (zdravotního postižení či omezení).
Life expectancy without activity limitation	Naděje dožití bez omezení běžných činností	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití bez jakéhokoliv omezení běžných činností. Omezení běžných činností je zjišťováno z výběrových populačních šetření na základě otázky: „For at least the last 6 months have you been limited in activities people usually do, because of a health problem?“ a možnými odpověďmi: „yes, strongly limited, yes, limited, not limited.“ Ukazatel patří mezi tzv. EU health expectancies.
Life expectancy with moderate activity limitation	Naděje dožití s mírným omezením běžných činností	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití s mírným omezením běžných činností. Ukazatel patří mezi tzv. EU health expectancies.

Life expectancy with severe activity limitation	Naděje dožití s vážným omezením běžných činností	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití s vážným omezením běžných činností. Ukazatel patří mezi tzv. EU health expectancies.
Disability-Free Life Expectancy (DFLE)	Naděje dožití bez disability	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití bez disability. $DFLE_x = \frac{\sum_{i=x}^{\omega-1} {}_nL_i \cdot (1 - prev_i)}{l_x}$ kde: l_x = tabulkový počet dožívajících se přesného věku x let, ${}_nL_x$ je počet let prožitých tabulkovou populací mezi přesnými věky x a $x+n$ let, $prev_x$ je prevalence disability ve věkové skupině x až $x+n$ let.
Life Expectancy with Disability (LED) = Life Expectancy in Disability (LED) = Disability Life Expectancy (DLE)	Naděje dožití s disabilitou	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití s disabilitou. $LED = LE - DFLE$
Health-Adjusted Life Expectancy (HALE)	Naděje dožití vážená zdravotním stavem	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití v ekvivalentu (ú)plného zdraví. Ukazatel je vypočten jako součet všech délek života v jednotlivých zdravotních stavech, které jsou váženy jejich zdravotní závažností (závažnost je dána hodnotami 0 -1, které vyjadřují relativní úroveň jednotlivých zdravotních stavů vzhledem k nejlepšímu možnému zdravotnímu stavu). $HALE = HSE_0 + w_1 \cdot HSE_1 + K + w_s \cdot HSE_s$ kde HSE_0 je naděje dožití ve stavu úplného zdraví a HSE_s (pro $s = 1, 2, \dots, S$) jsou naděje dožití ve zdravotních stavech, jež pokrývají celou škálu možných zdravotních stavů horších než úplné zdraví a w_s jsou relativní váhy vztahující se ke stupni disability pro dané zdravotní stavy s . Váhy se pohybují v intervalu od 0 do 1 (pro úplné zdraví se použije váha 1 a pro úplné omezení zdraví váha 0).
Disability-Adjusted Life Expectancy (DALE)	Naděje dožití vážená disabilitou	Ukazatel vyjadřující počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití v ekvivalentu (ú)plného zdraví (bez disability). Termín je používán jako synonymum pro HALE. $DALE_x = \frac{\sum_{i=x}^{\omega-1} {}_nL_i \cdot \sum_{s=0}^S w(s) \cdot prev_i(s)}{l_x}$ kde: l_x = tabulkový počet dožívajících se přesného věku x let, ${}_nL_x$ je počet let prožitých tabulkovou populací mezi přesnými věky x a $x+n$ let, $prev_x(s)$ je prevalence určitého zdravotního stavu ve věkové skupině x až $x+n$ let a $w(s)$ jsou relativní váhy (nezávislé na věku) vztahující se ke stupni disability pro dané zdravotní stavy s , kde $s = 0$ je stav úplného zdraví a $s = 1, 2, \dots, S$ jsou různé zdravotní stavy, jež pokrývají celou škálu všech možných zdravotních stavů horších než úplné zdraví. Váhy se pohybují v intervalu od 0 do 1 (pro úplné zdraví se použije váha $w(0) = 1$ a pro úplné omezení zdraví váha 0).
Quality-Adjusted Life Expectancy (QALE)	Kvalitou vážená naděje dožití	Ukazatel vyjadřuje počet let, který v průměru zbývá osobě v určitém věku k prožití v ekvivalentu (ú)plné kvality života. Kvalita života související se zdravím je hodnocena respondenty či pacienty.

Quality-Adjusted Life Years (QALYs)	Kvalitou vážené roky života	<p>Ukazatel vyjadřuje počet let života strávených v plné kvalitě. Roky života jsou vážené jejich kvalitou (související se zdravím) a tím přepočtené na plnou (standardní) kvalitu (tj. 1 rok v plné kvalitě je roven 1 QALY).</p> <p>Ukazatel se používá k posuzování nákladové efektivity zdravotních intervencí, když porovnává náklady na jeden přidaný rok života vážený jeho kvalitou mezi různými zdravotními intervencemi.</p>
Health Gaps (HG)	Deficity ve zdraví	Ukazatele vyjadřující rozdíl mezi skutečným zdravím populace a předem stanoveným cílem (normou zdraví).
Disability-Adjusted Life Years (DALYs)	Roky života vážené disabilitou	<p>Ukazatel vyjadřuje souhrnně roky ztracené předčasnými úmrtími (YLLs) a roky ztracené životem s disabilitou (YLDs).</p> $DALYs = YLLs + YLDs$ <p>Výpočet je prováděn pro každou skupinu onemocnění (diagnóz), věkovou skupinu a pohlaví. Při výpočtu se může aplikovat věkové diskontování a věkově specifické váhy (stupně disability).</p>
Years of Life Lost (YLLs)	Roky ztracené předčasnými úmrtími	<p>Ukazatel je komponentou DALYs vyjadřující roky ztracené předčasnými úmrtími.</p> $YLLs = M \times LF$ <p>kde: M je počet zemřelých podle skupin onemocnění (diagnóz), věkových skupin a pohlaví a LF (loss function) je charakteristika ztracených let života v daném věku a pro dané pohlaví (nejčastěji se jedná o rozdíl mezi nadějí dožití v daném věku a skutečným věkem při úmrtí).</p>
Years Lived with Disability (YLDs)	Roky ztracené životem s disabilitou	<p>Ukazatel je komponentou DALYs vyjadřující roky ztracené životem s disabilitou.</p> $YLDs = I \times DW \times L$ <p>kde: I je incidence (počet nových případů) daného onemocnění v referenčním období, DW je stupeň disability (pro úplné zdraví se použije váha $dw = 0$ a pro úplné omezení zdraví váha $dw = 1$; platí tedy $dw = 1 - w$) a L je průměrná délka trvání disability. Výpočet je prováděn pro každou skupinu onemocnění (diagnóz), věkovou skupinu a pohlaví.</p>
Potential Years of Life Lost (PYLL)	Potenciální ztracené roky života	<p>Ukazatel vyjadřuje souhrnně roky ztracené předčasnými úmrtími a je počítán jako součet zemřelých v každém věku vynásobený rozdílem mezi stanovenou věkovou hranicí (v praxi se stanovuje 60–85 let) a skutečným věkem při úmrtí. Všichni zemřelí do stanovené věkové hranice jsou považováni za předčasně zemřelé.</p> $PYLL = \sum_{i=0}^{A-1} M_i \times (A - i)$ <p>kde M_i je počet zemřelých ve věku i let a A je stanovená věková hranice (dále členěno dle pohlaví).</p> <p>Při praktické aplikaci tohoto ukazatele se používá věková standardizace a přepočtu na 100 000 obyvatel.</p>